

Párhuzamos helyek exegetikai és homiletikai kérdései

Egypár bibliai párhuzamos helyre fogok utalni, amelyek esetleg elkerültek a prédikátorok figyelmét, vagy nem tulajdonítanak nekik jelentőséget. Ezek két vagy három párhuzamban olvashatók, s előfordulnak a két szövetség viszonylatában, a szinoptikusoknál, illetve egy kisebb szövegegység keretében is. A közöttük levő eltérés, különbség, többlet, ezeknek feldolgozása közelebb vezethetnek a textus megértéséhez és gazdagíthatják a prédikációt.

Mt 18,1–4 ≈ Mk 9,33–37 ≈ Lk 9,46–48

– A rangvita leírása Máténál a tanítványi, illetve gyülekezeti részben olvasható. A kérdés csak ebben az evangéliumban hangzik el: Ki a nagyobb a mennyek országában? Márk szerint Jézus kérdez, a tanítványok nem felelnek semmit. Lukács megjegyzi, hogy Jézus *ismerte tanítványainak a gondolatát, s erre válaszol.* (Lukácsnál gyakori ez a megjegyzés.)

– Jézus kioktatja őket a nagyságról, mégpedig úgy, hogy először valamit tesz. Máté úgy látja, hogy Jézus a nagyságot kereső tanítványok *közé* egy kisgyermeket állít, Márk ezt azzal egészíti ki, hogy a közékük állított gyermeket *ölebe veszi*, azaz mintegy felemeli magához, hogy egyértelmű legyen nagysága. Lukács leírása új üzenettel gazdagítja az olvasót: Jézus a gyermeket *magá mellé állítja.*

– Csak Máténál olvasható, hogy a tanítványoknak olyanoknak kell lenniük, mint a kisgyermek, amellyel bevezeti az egyik lényeges üzenetet: a tanítványoknak *meg kell aláznuk magukat*, s akkor nagyobbak lesznek a mennyek országában.

– Csak Máté beszél arról, hogy ehhez a tanítványoknak *meg kell térniük.* Ezt ő nem a μετανοέω igével jelöli, hanem a στρέφω-val, azaz a tanítványok megtértek akkor, amikor elhagyták mindenüket és követték Jézust, de életük rossz irányt vett, s most meg kell fordulniuk. Ezen az új úton, amely a mennyek országába vezet, az egyik álmás az alázat.

– Meggondolkoztató, hogy Jézus szerint a gyermekek nem „*mennék be*” a mennyek országába, hanem „*övék*” (Mt 19,14 ≈ Mk 10,14 ≈ Lk 18,16).

Mt 18,12–14 ≈ Lk 15,4–7

A századik juhról szóló példázat Máténál és Lukácsnál olvasható. Már a szövegösszefüggés is más, és ennek megfelelően különbözik a példázat egyik kulcsszava. Máténál a gyülekezeti részben Jézus a tanítványokat arra figyelmezteti, hogy vigyázzanak a gyülekezet minden egyes tagjára, mert azok közül egyesek *eltévelyedhetnek.* Ezeket Jézus kicsinyeknek nevezi. Lukácsnál vitapéldázatról van szó: a farizeusok és írástudók elle-

nében Jézus arról beszél, hogy ő megtalálta az *elveszettnek* tekintett bűnösöket és vámszedőket, nyilván azért, hogy hallgatói is fogadják be azokat. A két leírásból kiolvasott üzenet hasonló, de az „eltévedt” (Mt) és az „elveszett” (Lk) más és más irányba mutat. – Természetesen, az üzenetre nézően nincs jelentősége annak a különbségnek, hogy a pásztor a pusztában hagyja a kilencvenkilencet (Lk) és a hegyekre megy (Mt). Erről a két textusról általában egy prédikációt mondunk, de lehet külön textusként is felvenni.

Lk 9,50 és Lk 11,23

„... aki nincs ellenetek, az veletek van” (9,50) és „Aki nincs velem, ellenem van”. Nyilván Jézusnak ez a két mondása nem tekinthető párhuzamosnak, s ezt a szövegösszefüggés mutatja. Az első esetben János arról számol be, hogy valaki ördögöt űz, de a tanítványok megtiltották ezt, mert – noha a Jézus nevében gyógyít – nem követi Őt. Jézus válasza *befogadó*, nem szabad az ilyeneket eltüntetni a gyógyítástól. A másik kijelentése szintén az ördög (démon) kiűzésével kapcsolatos, viszont *kiközösítő*, kategorikus, döntés elé állít: valaki vagy Jézus mellé áll, de akkor szakítani kell mindenki mással, vagy a démon mellé. Ebből az is következik, hogy ezekről külön kell prédikálni.

Mt 21,39 ≈ Mk 12,8 ≈ Lk 20,15

A gonosz szőlőműködők példázatában egy kis eltérés van a három szinoptikus között. Márk szövege szerint – s ezt tartják az alapszövegnek – az örököst a város falán *belül* ölték meg, és azután vetették ki. Az evangélista megmarad a képi szinten: természetes, hogy benn történik a gyilkosság, és hogy a holttest ne maradjon a szent helyen, kidobják a falakon kívüli helyre. Ezzel szemben Máté és Lukács már az üzenetre néznek: az örököst először a „szőlőn” *kívülre* vetik, s ott ölik meg, mint Jézus esetében, mert a keresztre feszítés (megölés) a Golgotán történt, tehát a városon kívül. A magyarázatban erre tekintettel kell lenni, bár az üzenetet nem módosítja.

Lk 4,18–19 ≈ Ézs 61,1–2

Jézus, első beszédét „otthon”, a názáreti zsinagógában mondja. Az igehirdetőnek a textus két kitételére kell figyelnie. Először arra, hogy Ézsaiás szerint a felkent Isten *bosszúállásának* a napját is hirdeti (61,2b), ezt azonban Jézus *kibagyja*. Az ószövetségi textus a törvény értelmében beszél a megfizetésről, Jézus evangéliumot hirdet, s ebben nincs bosszúállás. Ennek értelmében a két perikópa úgy is szembeállítható, mint törvény és evangélium. Másodszor: mind Ézsaiásnál (az Úr kegyelmének éve), mind Jézusnál szó van „az Úr kedves esztendejéről”. Kérdés: vajon itt az ún. *júbel-évre* kell gondolni, arra ti., hogy az ötvenedik esztendő az elengedés éve volt? Az igehirdetőnek döntenie kell, hogy e szerint magyarázza, vagy erről másképpen beszél.

Mt 28,18 és Mt 10,1

A két, tartalmilag távol eső textust a hatalom (ἐξουσία) szava köti össze. Átvihető-e az a hatalom, amely Jézusnak adatott arra, amit Ő ad kiküldendő tanítványainak? Bár mindkét szövegben a hatalomnak ugyanaz a szava fordul elő, a mennyei és földi, a teljes hatalom egyedül Jézusé, és ezt nem adja át senkinek. Amit átad, az egy, a betegségen uralkodó, a gonosz erők legyőzősére kapott képesség, és nem azonosítható azal, amit az Atya a Fiúnak adott.

1Kor 14,27–35

Ebben a kimetszett igeszakaszban olvasható az ellentmondásos magyarázatokat szülő kijelentés: *Az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben. Az exegétáknak nem mindig sikerül magukat függetleníteni saját világnézetüktől, érzelmeiktől, családi helyzetüktől, illetve attól, hogy egyházuknak mi az álláspontja a nők szolgálatáról.*

Az egész kérdéskört nem fogom körüljárni, csupán néhány exegetikai gondolatot emelek ki. A párhuzamosság itt egy kisebb perikópában jelentkezik, amelyet mutat a 28., 30. és 34. versekben előforduló „hallgatni” ige. Erre a görögnek két szava van: az itt háromszor előforduló σιγάω és a máshol olvasható σιωπάω. A kettő jelentését alig lehet megkülönböztetni. Az Újszövetségben mindkettő nyolcszor-nyolcszor fordul elő. Csak annyit mondhatunk, hogy szövegünkben a σιγάω *inkább* azt jelenti: elhallgatni, abba hagyni a szólást, a σιωπάω *inkább* azt, hogy hallgatni, meg sem szólalni. Azaz: az asszonyok megszólalnak, de adott esetben el kell hallgatniuk. A párhuzamosságnál arra is kell figyelnünk, hogy mind a nyelveken szólásnál, mind az asszonyok megszólalásánál nem a λέγω ige fordul elő, hanem a λαλέω = szólni, ami *inkább* akusztikai jelenség. (A magyarban: szól a harang, a fülemüle stb.) Magának a glosszoláliának is inkább ilyen, hangtani hatása van. A gyülekezetek (tbsz.!) istentiszteleti rendje szerint el kell hallgatniuk a nyelveken szólóknak, ha nincs magyarázó (28. v.), el kell hallgatnia a prófétának, ha valaki más vesz kijelentést (30. v.), és el kell hallgatniuk az asszonyoknak, ha olyant szólnak, ami zavarja az istentisztelet rendjét. Sarkított megfogalmazásban: a közbeszóló asszonyoknak el kell hallgatniuk. Arra a kérdésre, hogy az asszonyok prófétálhatnak és imádkozhatnak a gyülekezetekben (1Kor 11,5–6), most nem térek ki. Hasonlóképpen eltekin-tek a még ellentmondásosabbnak tűnő 1Tim 2,11–15-ben elhangzó parancs (a tanítást az asszonynak nem engedem meg...!) magyarázatától is.

Bír 12,1–7 és Mt 26,69–75, valamint párhuzamos helyek

A két szöveg közötti párhuzamot alig lehet kimutatni, de a gondolati párhuzam, a teológiai egybecsengés figyelemre méltó. A törzsi ellentétek idején, az efraimiták úgy akarnak átkelni a Jordánon és Jefte ellenőrzésétől megszabadulni, hogy letagadják kilétüket. A nyelvi ellenőrzés azonban felfedi önazonosságukat, és ez halálukat jelenti. Ki

kell mondaniuk, hogy sibbólet, de csak szibbóletet tudnak mondani, elárulta őket „galileai” nyelvjárásuk.

A keresztre feszítés előtt, a kihallgatás közben, Péter letagadja, hogy ő is Jézus követője volt, de galileai (Mk 14,70; Lk 22,59) kiejtése elárulja. Önazonosságuk, hovatarozásuk letagadása az efraimiták halálát eredményezte, Péter azonban megbánta tagadását, keservesen sírt.

2Móz 1,15–2,6 és Mt 2,13–21, valamint Hós 11,1 ≈ Mt 2,15

Figyelembe kell venni, hogy itt sem szövegparhuzamokról van szó, hanem teológiáiról. De azt is, hogy az ókori legendák egypár születéstörténeténél hasonló elemekkel találkozunk. (Az akkád II. Szargoné, Kr. e. 2300 körül; Hérodotosz pedig a perzsa II. Cyrus, Kr. e. 6. századi legendáját jegyzi fel.) Párhuzamok: Megszületik Mózes, Izráel szabadítója – megszületik a világ Megváltója; a fáraó és Heródes gyilkos parancsa; a három hónapig rejtegetett gyermek anyjának, nővéreinek és a fáraó lányának gondoskodásával megmenekül – a kisgyermeket angyali parancsra Egyiptomba menekítik; a gyilkos erővel szemben Isten erőtlenség tartott eszközöket választ, nőket (Mózes anyja, nővére, a fáraó leánya) – egy kiszolgáltatott földi apát, anyát és gyermeket. Gondolati összefüggés: az én erőm erőtlenség által ér célhoz (2Kor 12,9).

Máté idéz Hóseás könyvéből: Egyiptomból hívtam el fiamat (Hós 11,1 ≈ Mt 2,15). Az Ószövetségben ez a fiú Izráel népe, de Máténál megszemélyesítve, Isten megszületett Fia. A megszületett Fiú képviseli az egész Izráelt, nevezetesen az emberiséget.

Még egy párhuzam idekívánkozik. A kis gyékénykosár, amelyet Mózes anyja gondosan szigetel (2Móz 2,3) – eltekintve nagyságától –, ugyanaz, mint Noé bárkája (1Móz 6,14), azonos szó (תִּבְרָה). Mindkettő zárt élettér (a bárkát bezárta az Úr kívülről, 1Móz 7,16), mindkettő ki van téve, hogy az (özön)víz szétzúzza, de végül mindkettő a jövőre új élet és szabadság biztosítója.

1Móz 33,4 ≈ 2Sám 14,33 ≈ Lk 15,20

Szöveg szerinti és gondolati párhuzam van két ószövetségi és egy újszövetségi történet egyik momentuma között. Ezek a feltétlen befogadás jelei. A hazatérő Jákób tart testvére, Ézsau bosszújától, akit megkárosított, de találkozásukkor a nagyobbik, a sértett testvér *elője fut, megöleli és megsókolja öccsét*. Abszolón megöli Amnont, el kell menekülnie a király színe elől. Visszatér apjához, aki a megbocsátás és a befogadás jeléül *megsókolja gyilkos fiát*. A tékozló fiú elhatározza, hogy hazatér, a szülői ház közelébe ér, s *amikor még távol van, az apja megszanja, elébe fut, nyakába borul és megsókolja tékozló fiát*. Mindhárom esetben a nagyobb és a sértett fél a befogadó, ő teszi meg a végső lépést az ellene vétkező felé.